

Saksutredning

Arkivsak: 2024/1058-1

Saksbehandler: Randi Schrøder

Sakens gang

Saksnr.	Møtedato	Utvalg
	22.05.2024	Skaun eldreråd
	22.05.2024	Råd for personer med funksjonsnedsettelse
	11.06.2024	Skaun valgstyre

Endring av antall stemmekretser

Kommunedirektørens innstilling

Fra og med stortings- og sametingsvalget i 2025:

- Reduseres antallet stemmekretser fra fem (Børsa, Buvika, Viggja, Jåren/Råbygda og Venn) til tre (Børsa, Buvika og Venn).
- Selv om Venn stemmekrets foreslås videreført, vil den legges ned frem til nye Venn oppvekstsenter er ferdigstilt.

Bakgrunn for saken

Skaun kommune har per dags dato fem stemmekretser. Disse er Buvika, Børsa, Viggja, Venn og Jåren/Råbygda. Før stortings- og sametingsvalgene i 2017 og 2021 ble det foreslått å redusere antallet stemmekretser. I begge tilfellene bestemte valgstyret at den eksisterende strukturen skulle opprettholdes.

Brukermedvirkningsorganene *Råd for personer med funksjonsnedsettelse (RFF)* og *Skaun eldreråd (SER)* ble ikke involvert i de tidligere rundene. Denne gangen ønsker kommunedirektøren at RFF og SER skal uttale seg, spesielt for å ivareta hensynet til universell utforming.

Når det nå foreslås å redusere antallet kretser før neste års valg, er det av fire hovedårsaker:

1. Skjerpede krav til universell utforming
2. Økonomi
3. Kvalitet ved gjennomføring av valg
4. Sørge for frie og hemmelige valg

Skjerpede krav til universell utforming

Valgloven har i sin revidering av 1. mai 2024 viet en egen paragraf til universell utforming.

Valglovens § 6.7 sier at:

(1) Valgstyret skal sørge for at valglokalene er universelt utformet, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 17. Velgerne skal kunne ta seg inn i valglokalene uten hjelp.

(2) Hvis det er særlige grunner til det, kan stemmingen legges til lokaler som velgerne ikke kan ta seg inn i uten hjelp. Valgstyret skal kunngjøre hvilke valglokaler dette gjelder.

Av dagens valglokaler er det bare Børsa og Buvika som uten tilpasninger oppfyller de lovfestede kravene. Når nye Venn oppvekstsenter er ferdigstilt, vil det også oppfylle lovkravene.

At et valglokale skal være universelt utformet, er i praksis det samme prinsippet som ligger til grunn for selve valggjennomføringen: Alle skal kunne avgi sin stemme på en trygg og sikker måte.

Dette underbygges også av vår Kommuneplan for 2023-2035, hvor det står at Skaun skal være en kommune hvor «... *alle, uansett alder, kjønn, funksjonsnivå,*

etnisitet eller økonomisk situasjon, skal kunne delta i et samfunn der alle blir sett, inkludert og føler seg trygg».

Å bruke stemmeretten sin er en av de viktigste og mest betydningsfulle måtene å delta i samfunnet på. For velgere med nedsatt funksjonsevne, kan et utilgjengelig valglokale oppleves stigmatiserende, og være en belastning som kan medføre at velgeren ikke stemmer.

Universell utforming ved valglokaler vil si både tilrettelegging i selve valglokalet, og området utenfor. Dette omfatter blant annet dører som åpnes og lukkes automatisk, heiser og ramper, riktig belysning og tilrettelagt parkering på utsiden.

I valglovens § 6.7 understrekes viktigheten av at velgeren skal kunne ta seg *inn i* valglokalet uten hjelp. Slik situasjonen er i dag oppfyller verken lokalene på Viggja eller Jåren/Råbygda disse kravene, uten videre tilpasninger. Venn vil være utilgjengelig som følge av den planlagte byggingen av nytt oppvekstsenter under gjennomføring av stortings- og sametingsvalget i 2025, men vil kunne brukes når det nye oppvekstsenteret står ferdig.

I alle tilfellene må det også opprettes tilrettelagte HC-parkeringsplasser i tilknytning til inngangen, som kan benyttes hele valgdagen.

På bakgrunn av dette mener kommunedirektøren at Viggja, Venn og Jåren/Råbygda stemmekretser bør avvikles. Venn stemmekrets kan gjenopprettes når det nye oppvekstsenteret er ferdigbygd.

Økonomi

En av de største utgiftspostene er overtidsbetaling til valgmedarbeidere. Gjennomføring av valg krever et stort apparat. De ansatte som jobber under forhåndsstemmeperioden og på valgdagen skal ha opplæring, mat, drikke, og overtidstillegg. I tillegg kommer lønn og godtgjørelse til innleide medarbeidere, og ansatte som er fritatt fra sine vanlige arbeidsoppgaver for å jobbe med valg. Det er også behov for ekstra renhold og vedlikehold av valglokaler og forhåndsstemmelokaler.

I regnskapet fra de fire siste valgene ser vi at den største utgiftsposten er utgifter knyttet til datautstyr. Herunder kommer utgifter knyttet til leie av skanner og innkjøp av pc-er til bruk i stemmemottak. Færre stemmekretser vil bety et redusert behov for teknisk utstyr, men det er verdt å nevne at noe av dette utstyret gjenbrukes andre steder i organisasjonen.

En reduksjon i antallet kretser kan føre til noen økte utgifter. Det kan for eksempel bli behov for å sette opp transport for å frakte velgere til og fra valglokalet på valgdagen, som følge av at valglokalet ikke lenger er i nærheten av hjemmet. Det kan også bli en økning i velgere som ønsker å stemme hjemmefra i forhåndsstemmeperioden.

Likevel er kommunedirektørens syn at en reduksjon i antallet stemmekretser vil være et økonomisk godt tiltak.

Kvalitet ved gjennomføring av valg

I forbindelse med gjennomføring av valg, er det helt avgjørende at selve stemmeavgivningen både oppleves – og er – trygg og sikker. Det betyr at valglokalet og området rundt skal være tilgjengelig og universelt utformet, men også at selve valglokalet skal være i god forfatning.

Velgeren skal ha tilgang på kompetent assistanse, det skal være riktige stemmesedler i alle avlukkene, alle avlukkene skal etterfylles med stemmesedler slik at tendenser i stemmegivingen ikke kan oppdages og det skal ryddes hyppig for å oppdage hvis noen har endret eller flyttet på stemmesedlene.

Å gjennomføre dette på en god måte krever gode rutiner og nok medarbeidere. At vi kan konsentrere ressursene våre på færre valglokaler gjør oss mindre sårbare hvis noe uventet, for eksempel sykdom eller andre forfall blant valgmedarbeiderne, skulle oppstå.

Evalueringen fra kommune- og fylkestingsvalget i 2023, viste at valgansvarlige bør ta enda mer ansvar for rigging av valglokaler – og spesielt plassering av stemmesedler i avlukkene. Vi så fra Moss kommune hvor galt det kan gå hvis rutinene svikter, i verste fall kan valgresultatet bli underkjent, og omvalg påkrevd. At valgansvarlige selv har befart og kontrollert hvert valglokale,

reduserer sjansen betydelig for at en slik svikt kan oppstå. For de valgansvarlige er det å rigge tre valglokaler på en god måte en vesentlig mer gjennomførbar oppgave enn å rigge fem.

Det er også ulemper knyttet til å redusere antallet kretser. Skulle et av valglokalene settes ut av spill, er vi mer sårbare når vi totalt bare har tre. Det vil derfor bli enda viktigere å gjennomføre gode risiko- og sårbarhetsanalyser.

På bakgrunn av dette mener kommunedirektøren at det som vil gi høyest kvalitet på kommende valg i Skaun kommune, er å redusere antall stemmekretser fra fem til tre.

Frie og hemmelige valg

Tall fra stortings- og sametingsvalget i 2021, og kommune- og fylkestingsvalget i 2023, viser følgende fordeling av valgtingsstemmer i Skaun kommune.

Valgkrets	Stemme-givere ved Kommune- og fylkestingsvalg 2019	Stemme-givere ved Stortings- og sametingsvalg 2021	Stemme-givere ved Kommune- og fylkestingsvalg 2023
Buvik	1339	1092	1142
Børsa	890	665	775
Venn	358	357	336
Viggja	242	191	203
Jåren/Råbygda	174	152	144
Forhåndsstemmer	918	2299	1453

Tabell 1: Tall fra Valgresultat.no

Tabellen viser at etter Covid-19-pandemien (tallene fra 2021) har antallet som stemmer på valgdagen gått ned. At antallet stemmegivere ved valgtingene i noen tilfeller er høyere i 2023 enn i 2021, skyldes at det tradisjonelt er flere som stemmer på valgdagen under kommune- og fylkestingsvalget, enn under

stortings- og sametingsvalget. Sammenligner vi tallene i 2019 med tallene i 2023, er det nedgang i alle stemmekretsene, og en betydelig økning i antallet som forhåndsstemmer.

Dette kan skyldes at vi har blitt flinkere til å informere om og tilrettelegge for mulighetene for å forhåndsstemme, men også at innbyggernes tradisjoner på valgdagen har forandret seg. Der det tidligere var vanlig å vente med stemmegivingen til valgdagen, velger flere nå å avgi forhåndsstemme.

Når vi samtidig ser at valgtingsstemmene ved flere av våre stemmekretser er lave, kan det på sikt føre til en utfordring når det kommer til å avholde hemmelige valg.

Prinsipielt er det ønskelig at stemmekretsene er såpass store at ingen skal være bekymret for om de blir den eneste som stemmer på et parti eller en liste i sin stemmekrets. Derfor anbefaler kommunedirektøren at vi reduserer antallet fra fem til tre stemmekretser, og bruker ressursene på å gjøre disse tre så profesjonelle og robuste som mulig.

Venn valgkrets

Som en følge av byggingen av nytt oppvekstsenter på Venn, vil valglokalet som tidligere er brukt være utilgjengelig ved stortings- og sametingsvalget i 2025.

Kommunedirektøren foreslår derfor at Venn stemmekrets legges ned, og gjenopprettes når nye Venn oppvekstsenteret er ferdigstilt.

Et alternativ vil være å opprette et valglokale på Venn under stortings- og sametingsvalget i 2025. Velger vi å opprette et nytt valglokale, må vi sørge for at det oppfyller kravene til universell utforming. Eventuelt kan vi kunngjøre at det ikke oppfyller kravene til universell utforming, og at ikke alle velgere kan ta seg inn i valglokalet uten hjelp, som beskrevet i valglovens § 6.7 andre ledd.

Folkehelsevurdering

Ikke vurdert.

Miljømessig vurdering

Å redusere i antallet stemmekretser kan føre til noe økt bilbruk, da flere må bevege seg mellom ulike tettsteder i kommunen.

Kommunedirektørens vurdering er likevel at den totale mengden materiell (for eksempel stemmesedler og informasjonsbrosjyrer) som må anskaffes til hver krets, samt bilkjøring og vedlikehold i kommunal regi, vil overgå den miljømessige belastningen noe økt bilbruk vil ha.

Økonomisk vurdering

Den største innsparingen ved å redusere antallet stemmekretser ligger i lønn til valgmedarbeidere. Samtidig kan det, hvis det besluttet å opprettholde dagens struktur, bli behov for å kjøpe inn noe nytt valgutstyr.

Noen mulige utgifter kan også forekomme, blant annet behovet for å sette opp transport til og fra valglokalet på valgdagen.

Vedlegg

1 Valgregnskap 2017-2023